

Bruk och missbruk: alkohol, narkotika, sniffning och tobak.

Drygt 1/3 av ungdomarna har åtminstone någon gång prövat narkotika. De flesta använde det som 15-åringar. Vid 18 år har 60 % slutat. 30 % har sniffat någon gång, sniffningen kulminerar vid 14 årsåldern. Tobaksbruket tilltar däremot från 15 till 18 år.

Vårt intryck är att ungdomarna i sorgligt liten utsträckning är medvetna om alkoholens skadeverkningar till skillnad från sniffningens, narkotikans och rökningens.

Vid de årliga intervjuerna med ungdomarna har vi ställt frågor om bl a alkohol-, narkotika-, tobaks- och sniffningsvanor.

Där så är möjligt har jämförelser gjorts med resultat från SÖ:s undersökning av skolungdomens alkohol-, narkotika-, tobaks- och sniffningsvanor 1971–1976 (Liber, Stockholm 1978).

När det gäller åldrarna från 16 till 18 år bör man vid dessa jämförelser hålla i minnet, att samtliga SÖ-ungdomar går på gymnasiet och är hämtade både från stad och landsbygd, medan ungefär hälften av våra ungdomar förvärsarbetar och nästan

samtliga är storstadsbor. Därtill kommer att bortfallet i SÖ-materialet med stor sannolikhet omfattar ungdomar som i större utsträckning än övriga brukar eller missbrukar alkohol och narkotika eller sniffar.

Debutålder för olika alkoholdrycker. Retroaktiva uppgifter.

I SÖ-undersökningen har man frågat efter åldern vid första förtäring av "minst 1 glas mellanöl" och motsvarande formulering för vin och sprit, medan vi tagit reda på när barnen första gången smakat resp. dryck. Denna skillnad i frågeformulering gör att vi här får lägre debutålder. Före 13 år har 3/4 av barnen smakat öl, ungefär hälften vin och ca 1/3 sprit (tabell 8). Pojkarna har i större utsträckning än flickorna smakat öl redan före skolåldern.

För flickorna, men ej för pojkarna, samvarierar tidig debut med hög alkoholkonsumtion vid 18 år.

Konsumtionsfrekvens för olika alkoholdrycker.

I jämförelse med gymnasieeleverna i SÖ-undersökningen dricker våra jämnåriga ungdomar oftare både öl, vin och sprit (tabell 9). Mer än 10 gånger i

Tabell 8. Tidpunkt för debut enligt intervjuuppgifter vid 18 års ålder, fördelat på dryck och kön.

Har smakat	Flickor n = 69						Pojkar N = 90					
	öl %	kum %	vin %	kum %	sprit %	kum %	öl %	kum %	vin %	kum %	sprit %	kum %
Före skolåldern	39		10		6		22		16		9	
7–9 år, lågstadiet	17	56	16	26	9	15	20	42	11	27	6	15
10–12 år, mellanstadiet	19	75	25	51	17	32	31	73	19	46	20	35
13–15 år, högstadiet	19	94	38	89	52	84	22	96	43	89	44	79
senare, 16–17 år	1	96	4	93	12	96	1	97	7	96	14	93
vet ej när	4		7		1		3		3		4	
aldrig smakat	0		0		3		0		1		2	

Tabell 9. Konsumtionsfrekvens enligt intervjuuppgifter vid 18 års ålder, fördelat på dryck och kön.

	Flickor N = 69			Pojkar N = 90		
	öl %	vin %	sprit %	öl %	vin %	sprit %
dricker aldrig	4	4	9	1	13	8
dricker:						
1-5 ggr/år	16	23	24	6	43	29
6-11 ggr/år	12	15	15	3	18	20
1 g/mån	13	29	32	11	12	20
2-3 ggr/mån	16	16	18	16	11	16
4 ggr/mån	19	4	1	20	1	6
5-10 ggr/mån (2 ggr/veck)	13	7	1	22	1	2
>10 ggr/mån, men ej dagl	7	1	0	16	0	0
dagligen	0	0	0	6	0	0

månaden dricker 22 % av pojkarna och 7 % av flickorna öl. Könsskillnaden är här signifikant, vilket den också är när det gäller flickornas frekventare vindrickande.

Öl är den vanligaste drycken för båda könen, men bland flickorna är även vindrickandet ganska vanligt. Minst frekvent är för flickorna spritdrickande och för pojkarna vindrickande.

Vid prövning av socialgruppsskillnader framkommer att vindrickandet är mer frekvent i högre socialgrupper än i lägre.

Maximal kvantitet per dryckestillfälle för olika alkoholdrycker.

Nära hälften av våra pojkar dricker ibland fem burkar mellanöl eller mer per dryckestillfälle (tabell 10), vilket är jämförbart med SÖ:s resultat från de mer praktiska 2-åriga gymnasielinjerna. Våra flickor är dock flitigare öldrickare än SÖ:s gymnasieungdomar; nära 1/5 av våra flickor dricker ibland fem burkar mellanöl eller mer per dryckestillfälle. Könsskillnaden i vårt material är signifikant, likaså socialgruppsskillnaden; det är ungdomar från lägre

Tabell 10. Maximal kvantitet per dryckestillfälle enligt intervjuuppgifter vid 18 års ålder, fördelad på typ av alkoholdryck och kön.

1 burk = 45 cl mellanöl

1 glas = 15 cl lättvin

1 flaska = 75 cl lättvin

	Flickor n = 69			Pojkar N = 90		
	öl %	vin %	sprit %	öl %	vin %	sprit %
dricker inte öl/vin/sprit	4	4	9	1	13	9
dricker <1 burk/glas/4 cl	38	6	9	11	9	8
dricker = 1 burk/glas/4 cl	22	20	22	20	26	13
dricker = 2 burkar/glas/8 cl	12	51	3	9	32	9
dricker = 3 burkar/glas/12 cl	6	6	31	11	7	19
dricker = 5 burkar/1 fl/20 cl	14	12	7	9	12	9
dricker = 7 burkar/glas/28 cl	3	0	13	19	0	27
dricker = 10 burkar/2 fl/40 cl	0	1	3	16	0	1
dricker = 14 burkar/glas/56 cl	1	0	3	4	1	6

Nära hälften av våra pojkar dricker ibland fem burkar mellanöl eller mer per dryckestillfälle.

socialgrupp som dricker mest öl per tillfälle.

Också vad beträffar vin finns sociala skillnader, men här är det i högre socialgrupper som man dricker mer.

I SÖ-studien dricker pojkarna genomsnittligt mer vin per tillfälle än flickorna. Hos oss får vi inga könsskillnader; ca 1/5 av både pojkar och flickor dricker ibland 3 glas vin eller mer per dryckestillfälle. Inte heller vad gäller spritkonsumtion per tillfälle får vi några skillnader mellan könen men däremot dricker ungdomar från lägre socialgrupper större mängder sprit per tillfälle.

Våra flickor uppger något högre spritkonsumtion (drygt hälften dricker ibland mer än 12 cl per tillfälle) än gymnasieflickorna i SÖ-studien. För pojkarna är resultaten ganska lika; ungefär 2/3 dricker ibland mer än 12 cl sprit per tillfälle.

Konsumtion per månad för olika alkoholdrycker separat

Medan ungefär 1/4 av flickorna dricker sex burkar mellanöl eller mer per månad så förtär 2/3 av pojkarna samma mängd. Genomsnittet för flickor är 7 1/2 mellanöl och för pojkar 20 mellanöl per månad.

När det gäller vin är det flickorna som dricker mest. Drygt hälften (i jämförelse med ungefär 1/4 av pojkarna) dricker två glas vin eller mer i månaden. Genomsnittet här för flickor är 51 cl och för pojkar 22 cl lättvin per månad. Ingen könsskillnad uppträder i fråga om spritkonsumtion per månad (16–20 cl), men de allra största konsumenterna (56 cl/mån eller mer) återfinns huvudsakligen bland pojkarna.

Också i konsumtion per månad för olika alkoholdrycker slår socialgruppsskillnaderna igenom på samma sätt som tidigare redovisats vad gäller konsumtionsfrekvens och maximal kvantitet per dryckestillfälle. För det totala alkoholintaget per månad finns dock inga socialgruppsskillnader, däremot könsskillnader. Spridningen i vårt material är stor; fyra av pojkarna och tre av flickorna konsumerar

mer än 1 000 alkoholgram per månad (motsvarar ca 70 burkar mellanöl) medan två flickor inte har smakat någon alkoholhaltig dryck alls det senaste året.

Som tidigare framgått är ölet den i särklass vanligaste drycken; det utgör ungefär hälften av flickornas och 3/4 av pojkarnas totala alkoholkonsumtion vid 18 år.

Förändring i konsumtion för olika alkoholdrycker under det senaste året.

Vid 18-årsintervjun tillfrågades ungdomarna hur deras öl-, vin- resp. spritdrickande hade förändrats från året innan.

Mellan 1/3 och hälften uppger att drickandet varit oförändrat. Resten fördelar sig relativt jämnt på ökning resp. minskning av bruket. Undantag här utgör flickornas ölkonsumtion som enl. deras uppgift i större utsträckning minskat än ökat. Pojkarnas öl-drickande ökar däremot (tabell 11).

Tabell 11. Förändring i alkoholkonsumtion det senaste året. Fördelat på dryck och kön

	Flickor N=69			Pojkar N=90		
	öl %	vin %	sprit %	öl %	vin %	sprit %
Dricker inte	6	4	9	1	13	9
Minskat	29	20	25	22	13	18
Minskat något	12	4	7	3	6	7
Oförändrat	42	44	33	34	51	39
Ökat något	3	10	4	12	7	11
Ökat	9	17	22	27	10	17

Samband mellan alkoholkonsumtion och vissa bakgrundsvariabler.

Som tidigare framgått är könsskillnaderna påtagliga när det gäller alkoholbruk. Pojkarna är de största konsumenterna både totalt sett och vad gäller ölkonsumtionen. Det är också deras öl-drickande som har ökat mest. Däremot är flickorna större vinkonsumenter än pojkarna och de får också smaka öl vid tidigare åldrar än pojkarna. Deras tidigare öldebut har ett svagt samband med hög alkoholkonsumtion vid 18 år. För flickornas vin- och spritdebut gäller också att de som debuterat tidigt också konsumerar mer alkohol vid 18 år. Motsvarande samband mel-

.....
Föräldrarnas socialgruppsstillhörighet har inget samband med total alkoholkonsumtion men väl med konsumtion av de enskilda alkoholdryckerna.
.....

lan vin- och spritdebut och senare alkoholförbrukning gäller för pojkarna om man plockar ut de 17% högsta alkoholförbrukarna och jämför dem med övriga.

Föräldrars socialgruppsstillhörighet har inget samband med total alkoholkonsumtion, men väl med konsumtion av de enskilda alkoholdryckerna. Bland 18-åringar från lägre socialgrupper (internationell gradering) dricks mer öl och sprit och i högre socialgrupper dricks mer vin.

Inte heller föräldrarnas utbildningsnivå har samband med ungdomarnas totala alkoholkonsumtion. Däremot har pojkarnas *egen* utbildningsnivå och typ av sysselsättning vid 18 år samband med deras alkoholkonsumtion; pojkar med låg utbildning (ej gymnasial) och pojkar som förvärvsarbetar (till skillnad mot studerande) dricker mer än övriga. Motsvarande samband gäller ej för flickor.

Föräldrarnas stränghetsgrad under småbarnsåren (enl. deras egen bedömning när barnen var 3 och 4 år gamla) tycks inte ha något signifikant samband med ungdomarnas senare alkoholkonsumtion. Men pojkar som vid 18 år beskrivit sina mödrar som

stränga dricker mer än de som anser sina mödrar mildare.

Narkotika och sniffning

De uppgifter vi har om narkotika och sniffning är hämtade från de årliga intervjuerna med ungdomarna från 15–18 år.

Ungdomarna har härvid även fått redogöra för tiden före 15 år, något som är möjligt när det gäller så pass ovanliga aktiviteter som narkotikabruk och sniffning men mycket svårt eller omöjligt vid frågor om tex ölkonsumtion och rökning. De åldersangivelser som förekommer i detta avsnitt gäller bruksålder och ej intervjuålder (som i alhohol- och tobaksavsnitten).

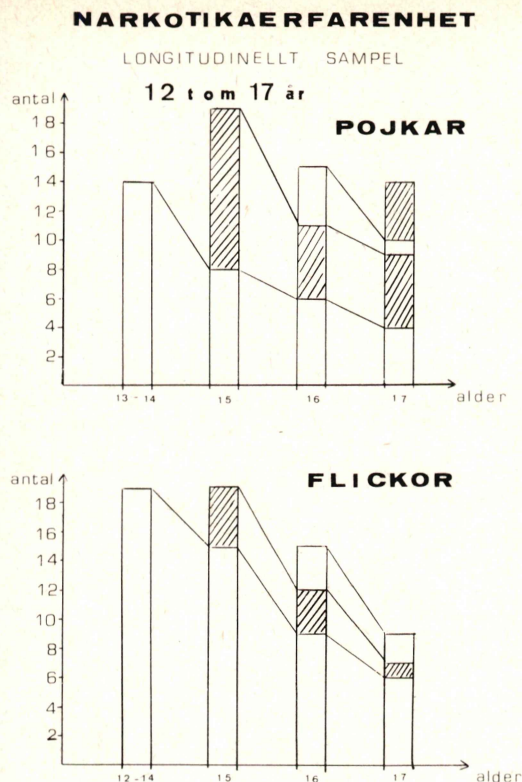
Debutålder för narkotika.

Av *tabell 12* och *figur 2* framgår att drygt en tredjedel av våra ungdomar någon gång använt narkotika (el. med narkotika jämställt medicinskt preparat) före 18-årsdagen. Majoriteten debuterar i 14- och 15-årsåldern, men flickorna har debuterat i rätt stor utsträckning redan som 13-åringar (1/3 av dem som vid 18 år någon gång knarkat och 10% av samtliga flickor). Inga flickor i vår studie debuterar som 17-åringar, men bland pojkarna är det fortfarande några som tillkommer i denna ålder. Debutresultaten är i relativt god överensstämmelse med SÖ:s även om våra ungdomar tycks debitera något tidigare och vi i vår undersökning får tydliga könsskillnader. I

Tabell 12. Debutålder för narkotika
Flickor N=70–74
Pojkar N=91–100

		12 år		13 år		14 år		15 år		16 år		17 år		Ej debuterat vid 18-årsdagen	
		fl	p	fl	p	fl	p	fl	p	fl	p	fl	p	fl	p
	N	3	0	6	4	10	10	6	10	3	5	0	4		
	%	4	0	8	4	13	10	8	10	4	5	0	4		
Tot.	N	3		10		20		16		8		4			
	%	2		6		11		9		5		2			
Kum.	N	3	0	9	4	19	14	25	24	28	29	28	33	43	58
	%	4	0	12	4	26	14	34	24	38	31	39	36	61	64
Tot.	kum														
	N	3		13		33		49		57		61			
	%	2		7		19		28		34		38			

Figur 2.

Agrells studie av 18-åriga inskrivningsskyldiga pojkar (Läkartidningen 45, 1976) har 65 % av brukarna debuterat som 16-åringar eller tidigare. Motsvarande siffra i vår studie för pojkarna är 88 % (29 av 33). Vid dessa och följande jämförelser mellan vår studie och andra bör man dock hålla i minnet (som

tidigare påpekats) att vårt material består av storstadsungdomar som i stor utsträckning har möjlighet att komma i kontakt med narkotiska preparat. Därtill ligger vår undersökning före SÖ:s i tiden: våra intervjuer vid 18 år är gjorda 1973-76 och man vet från bl a Agrells studier att bruket minskat något under dessa år.

Preparat vid narkotikadebuten.

Liksom i andra undersökningar (Agrell och SÖ) är det hasch som är det allt dominerande debutpreparatet. Siffrorna ligger överallt kring 90 % av dem som någon gång prövat narkotika av något slag. Av dem som debuterat med annat preparat i vår studie är det 2 flickor och 2 pojkar som i berusningssyfte använt nerv- eller sömntabletter (Preparyl, Mandrax och/eller Valium resp "sömntablett"). En flicka debuterade med amfetamintabletter (Bustail, ett spanskt bantningsmedel).

Hasch är alltså det vanligaste debutmedlet, det oftast brukade medlet överhuvudtaget och samtidigt det medel man använder vid nedtrappning från bruk av starkare saker såsom LSD och amfetamin.

Antal år narkotikabruket varat

I tabell 13 och figur 2 se vi att de flesta ungdomar som prövat någon form av narkotika endast varit brukare under 1 års tid eller kortare. Detta gäller för en tredjedel av flickorna och drygt hälften av pojkarna som provat narkotika. Längre varaktighet för narkotikabruk än tre år noteras endast hos en fjärdedel av dessa ungdomar. Flickorna har längre

Tabell 13. Narkotika: Antal år bruket varat (duration) fram till 18-årsdagen.
Varav säkert slutat

	fl		p		tot		fl		p		tot		Procent räknad på antal "knarkare"
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
1 år	9	32	18	55	27	44	9	(100)	14	(78)	23	(85)	Flickor N = 28 Pojkar N = 33 Totalt N = 61
2 år	6	21	5	15	11	18	4	(67)	3	(60)	7	(64)	
3 år	3	11	5	15	8	13	2	(67)	1	(20)	3	(37)	
4 år	5	17	5	15	10	16	2	(40)	1	(20)	3	(30)	
5 år	4	19			4	7	1	(25)			1	(25)	
6 år	1	4			1	2	0	(0)			0	(0)	
räknat i procent horisontellt													

brukstider (genomsnitt 2 år) än pojkarna (genomsnitt 1 år); de debuterar ju också tidigare och har fler år på sig fram till 18-årsdagen, då vi intervjuade dem för sista gången. Vid denna tidpunkt är det fortfarande 40 % av samtliga med narkotikaerfarenhet som knarkat någon gång det senaste året (som 17-åring) (tabell 14). Men av figur 2 framgår att det sker en successiv nedtrappning dels av antalet knarkare år från år (utom för pojkar vid 15 år) men också av antalet nytilkomna knarkare varje år. Före 18-årsdagen har ändå ca 60 % av dem som prövat narkotika slutat med bruket.

Tabell 14. Slutålder för narkotikabruk.
Procent räknad på antal "knarkare".

Ålder	fl N = 28		p N = 33		tot N = 61	
	N	%	N	%	N	%
13	1	4	2	6	3	5
14	4	14	4	12	8	13
15	8	29	8	24	16	26
16	4	14	5	15	9	15
17 ¹	11	39	14	42	25	41

¹ Denna grupp utgörs av dem som vid 18 år uppgivit att de knarkat ngn gång senaste året. Det går alltså inte att avgöra om 17 år är deras slutålder el ej.

Haschbruk

Andelen ungdomar som före 18-årsdagen någon gång prövat hasch är ca en tredjedel, för pojkar 35 % och för flickor 38 %. Resultatet är jämförbart med Agrells storstadsmaterial på 18-åriga pojkar från 1971–73 (varierar mellan 28 och 33 %).

I 15-årsåldern förekommer mest haschbruk men under hela perioden 14–17 år haschar ca 15 % av ungdomarna varje år. Vid 13 och 14 år är det mycket större andel flickor än pojkar som haschar. Som vi sett är flickorna tidigare ute än pojkarna.

I de lägre åldrarna finns endast flickor bland de intensivaste haschbrukarna. Vid 16 och 17 år sker dock härvidlag en utjämning mellan könen.

Bruk och blandbruk

Som för hasch är 15-årsåldern den tid då missbruket av narkotika överhuvudtaget är störst (tabell 15). Bruk av andra medel än hasch är ju i så liten grad

Tabell 15. Bruk och blandbruk av narkotika, fördelat på ålder och kön.

	12 år		13 år		14 år		15 år		16 år		17 år		Totalt över år	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Samtliga	74	100	74	100	74	100	73	100	72	94	69	91	70	91
Ej brukat	71	96	100	100	88	96	88	88	58	81	58	84	43	61
Enbart haschat	1	1	0	0	6	8	9	8	10	14	9	13	13	19
Brukant annat enbart	1	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1
Brukant hasch + annat	1	1	0	0	2	3	2	10	3	5	2	3	2	13
Summa brukat	3	4	0	0	9	12	12	12	18	14	11	16	27	39
Flickor + pojkar N	3		13		30		37		28		25		60	
Summa brukat %	2		7		17		21		17		16		37	
Bortfall tid brukare							1		2		2		2	
Bortfall ej tid brukare										6	3	9	3	9

Tabell 16. Bruk av olika narkotika, fördelat på kön.
N = 162 - 170

	hasch		amfetamin		LSD		opium odyl		amf injektion		övriga	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Ej brukat	44	62	59	65	62	89	90	97	68	97	93	100
2. 1 gång	4	6	7	8	1	1	1	1	1	1	1	1
3. 2 - 4 ggr	2	3	9	10	2	3	1	1	1	1	1	1
4. 5 - 10 "	4	6	4	4	1	1	1	1				
5. 11 - 20 "	5	7	3	3	1	1						
6. 21 - 50 "	2	3	4	4	2	3						
7. >50 "	8	11	5	5								
vet ej hur mkt	2	3			1	1			1	1	1	1
S:a brukat	27	38	32	35	8	11	3	3	2	3	6	9
S:a brukat flickor + pojkar	59				11				2		10	
%	36				7				1		6	

förekommande utom just vid 15 år, då faktiskt ungefär lika många flickor brukat hasch + annat som enbart hasch. De som *enbart* haschat utgör 22 % av samtliga 18-åringar medan samtliga brukare utgör 37 % (pojkar 36%). Detta resultat ligger i nivå med Agrells storstadsmaterial men överstiger mycket de procentandelar man fått fram i SÖ-undersökningen. Där har man funnit att som mest kring 17 % av gymnasieeleverna någon gång provat narkotika. (Andelen växer max med 1 à 2 % om man räknar in elever med erfarenhet av lugnande medel och sömnmedel.) Men SÖ-materialet redovisas ej separat för landsbygd och storstad och vi vet att ungdomar i storstad är brukare i större utsträckning. Därtill är ju SÖ-ungdomarna gymnasieelever medan våra ungdomar till ca 50 % förvärvsarbetar och vi vet att studerande i mindre grad har provat narkotika än arbetande ungdom.

Bruk av andra medel än hasch (*tabell 16*) når aldrig samma intensitet som haschandet. Endast två flickor i vårt material har injicerat amfetamin, två flickor och en pojke har provat opium men ej injicerat. Två pojkar har provat morfin, den ene också heroin men fortfarande utan att injicera. Amfetamin- (peroralt) och LSD-bruk är lika vanliga i vår studie, men amfetaminbruket är något mer intensivt. Bland övriga medel märks sömn- och nervlugnande medel såsom Valium och Mandrax.

Samband mellan narkotikabruk och vissa bakgrundsvariabler

Pojkar och flickor skiljer sig inte signifikant åt när det gäller andel som någon gång provat narkotika, däremot i missbruksgrad. Bland flickornas "knarkare" finns en större andel med hög missbruksgrad än det finns bland pojkarnas "knarkare". Flickor brukar narkotika mer intensivt medan pojkar brukar alkohol i större mängder.

Liksom när det gäller alkoholdata får vi inte heller för narkotika några signifikanta socialgruppskillnader. Däremot är återigen egen utbildningsnivå och egen sysselsättning vid 18 år särskiljande; lågutbildade och förvärvsarbetande har i högre grad brukat narkotika någon gång än högre utbildade och studerande.

Föräldrarnas stränghetsgrad bedömd av ungdö-

Tabell 17 a Sniffning, antal gånger per år, fördelat på ålder och kön, 11–14 år (flickor N = 72, pojkar N = 97)

	11 år				12 år				13 år				14 år			
	Flickor		Pojkar		Flickor		Pojkar		Flickor		Pojkar		Flickor		Pojkar	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Ingen gång	71	99	94	97	65	90	92	95	65	90	90	93	62	86	84	87
2. 1 gång			2	2			4	4			2	2	1	1	9	9
3. 2– 4 ggr	1	1	1	1	2	3			2	3	3	3	3	4	3	3
4. 5–10 ggr					2	3	1	1	1	1			2	3		
5. 11–20 ggr					1	1			1	1						
6. 21–50 ggr					1	1			1	1	1	1	3	4	1	1
7. >50 ggr					1	1			2	3	1	1	1	1		
S:a brukat	1	1	3	3	7	10	5	5	7	10	7	7	10	14	13	13

Tabell 17 b Sniffning, antal gånger per år, fördelat på ålder och kön, 15–17 år

	15 år				16 år				17 år			
	Fl	72	Po	97	Fl	72	Po	93	Fl	69	Po	91
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Ingen gång	64	89	90	93	70	97	91	98	68	99	91	100
2. 1 gång	2	3	5	5	1	1	1	1	1	1		
3. 2– 4 ggr	5	7	2	2	1	1	1	1				
4. 5–10 ggr	1	1										
5. 11–20 ggr												
6. 21–50 ggr												
7. >50 ggr												
S:a brukat	8	11	7	7	2	3	2	2	1	1	0	0
Bortfall:												
Ej tid sniffat								2	3		4	
Tid sniffat								2				

Tabell 17 c Sniffning, antal gånger totalt

	Flickor		Pojkar		
	N	%	N	%	
Totalt					
Ingen gång	51	74	63	69	Flickor N = 69
1 gång	3	4	14	15	Pojkar N = 91
2– 4 ggr	5	7	10	11	
5–10 ggr	3	4	1	1	
11–20 ggr					
21–50 ggr	1	1	2	2	
>50 ggr	6	9	1	1	
S:a brukat	18	26	28	31	

marna själva vid 18 år differentierar inte mellan dem som någon gång brukat och dem som aldrig brukat narkotika.

Sniffning

I intervjuerna från 15–18 år har också frågor om

sniffning ställts till ungdomarna. Särskilt vid 18 år har intervjuaren försökt få en klar bild av ev bruk även under tidigare åldrar. I tabell 17 presenteras sniffningen fördelat på bruksålder (ej intervjuålder). Inga könsskillnader framträder vad gäller andelen som någon gång brukat. Den ligger kring 30 %, vilket är avgjort högre än SÖ-materialet (2–18 % för gymnasieelever). Återigen förtjänar det påpekas att vår undersökning skiljer sig i en del viktiga avseenden från SÖ:s (sysselsättning: skola/arbete och tätortsgrad).

Våra flickor tycks här liksom vad gäller narkotikabruk vara mer intensiva brukare än pojkarna. Men en stor del av både flickor och pojkar tar vid 18-årsintervjun avstånd från sniffning (liksom från tyngre narkotika) och många beskriver sniffningens vådor i termer av för alltid förstörda hjärnceller.

Sniffningen kulminerar i 14-årsåldern och avtar därefter. Endast en flicka sniffade som 17-åring.

Bortfall

Bland bortfallet under ungdomsåren märks två flickor som provat knark i mindre utsträckning. Tre flickor som inte tidigare provat narkotika föll bort efter 17-årsintervjun. Bland pojkarna har vi under ungdomsåren ett bortfall på nio "icke knarkare" varav två tidigare sniffat. Tre av nio hade varit här to m 17 år. Genom intervjuer med föräldrar till dessa ungdomar har vi sökt få en uppfattning om bla narkotikabruk. Bland dessa fjorton har tre dödsfall inträffat (en sniffare, en flicka som brukat narkotika obetydligt och en icke-brukare). Av återstående elva ungdomar har en pojke haschat som 16- och 17-åring men ej senare och en flicka med stor sannolikhet fortsatt sitt moderata haschbruk i ett par år. Övriga har ej rapporterats som narkotikabrukare eller sniffare av föräldrarna.

Tobak

Uppgifterna om rökning är hämtade från intervjuerna vid 15–18 år. Snuset har ungdomarna fått redogöra för vid 18 år.

Rökning: debut

Frågan angående rökdebuten gällde när man först provat cigarett (eller pipa el dyl). Vid skolstarten har 6 % av barnen provat rökverk. Pojkarna är något tidigare än flickorna; de debuterar i signifikant större utsträckning före lågstadiets utgång men flickorna kommer i kapp under mellanstadiet. Endast

9% av ungdomarna har aldrig rökt vid 18-årsdagen (tabell 18).

Rökning: cigarett och pipa separat samt total rökning

Cigarett-rökningen är i ständigt tilltagande mellan 15 och 18 år.

Andelen som röker dagligen ökar under dessa åldrar från 29 % till 46 %. Flickor och pojkar skiljer sig åt här – det är flickorna som är värst. Hela 41 % (jämfört med pojkarnas 20 %) röker dagligen cigarett vid 15 år. Vid 18 år röker drygt varannan flicka i vår studie och en fjärdedel mer än 10 cig/dag. (Signifikant könsskillnad på 1 %-nivån.) Också i SÖ-undersökningen har man funnit att flickorna är mer rökbenägna.

Piprökningen har ingen större utbredning i vårt material. Vid 18 år är endast 7 ungdomar, mest pojkar, dagliga piprökare medan ungefär en tredjedel röker pipa någon gång ibland.

Den sammanlagda rökningen (pipa+cigarett, tabell 19) avviker inte mycket från mönstret och storleksordningen för cigarett-rökning enbart.

Det är inte särskilt de tidigt debuterande barnen som sen blir storrökare, men det är i mycket stor utsträckning *samma* ungdomar som år från år röker mycket resp litet mellan 15 och 18 år (flickor: $p < .001$; pojkar: $p < .001$).

Snus: debut

Snusdebuten ligger senare än rökdebuten (tabell 20). Vanligast är att man provar första gången på högstadiet. Vid 18 år har hälften av flickorna provat och 3/4 av pojkarna.

Tabell 18. Tobak: Debutålder. Fördelat på kön.

	Flickor		N = 74 Kum %	Pojkar		N = 96 Kum %	Totalt		N = 170 Kum %
	N	%		N	%		N	%	
före skolåldern	4	5	5	7	7	7	11	6	6
lågstadiet, 7–9 år	14	19	24	30	31	38	44	26	32
mellanstadiet, 10–12 år	34	46	70	33	34	73	67	39	71
högstadiet, 13–15 år	16	22	92	15	16	89	31	18	90
därefter, 16–17 år	1	1	93	1	1	90	2	1	91
Ej debuterat vid 18 år	5	7		10	10		15	9	

Tabell 19. Tobak: Total rökning (pipa+cigarett). Fördelat på ålder och kön.

	15 år				16 år				17 år				18 år			
	N = 165				N = 163				N = 162				N = 160			
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
	N = 71	N = 94	N = 67	N = 96	N = 70	N = 92	N = 69	N = 91								
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. inte alls	30	42	60	64	29	43	60	63	28	40	55	60	19	28	40	44
2. ej dagligen	11	16	13	14	5	8	5	5	4	6	7	8	10	14	16	18
3. 1–2 gram*/dag	3	4	3	3			4	4			1	1			2	2
4. 3–6 gram*/dag	13	18	7	7	10	15	11	12	9	13	8	9	4	6	6	7
5. 7–10 gram*/dag	10	14	7	7	15	22	10	10	13	19	12	13	19	28	8	9
6. 11–16 gram*/dag	2	3	2	2	6	9	3	3	9	13	5	5	6	9	8	9
7. 17–20 gram*/dag	2	3	2	2	1	1	2	2	7	10	3	3	9	13	8	9
8. > 20 gram*/dag					1	1	1	1			1	1	2	3	3	3
S:a dagliga rökare	30	42	21	22	33	49	31	32	38	54	30	32	40	58	35	38
flickor+pojkar N		51				64				68				75		
flickor+pojkar %		31				39				42				47		

* 1 gram tobak motsvarar 1 cigarett

Tabell 20. Snus: Debutålder. Fördelat på kön.

	Flickor		N = 69	Pojkar		N = 91	Totalt		N = 160
	N	%	Kum %	N	%	Kum %	N	%	Kum %
före skolåldern	1	1	1				1	1	1
lågstadiet, 7–9 år				4	4	4	4	2	3
mellanstadiet, 10–12 år	3	4	5	24	26	30	27	17	20
högstadiet, 13–15 år	21	30	36	34	37	68	55	34	54
därefter, 16–17 år	11	16	52	9	10	78	20	12	67
Ej debuterat vid 18 år	33	48		20	22		53	33	

Tabell 21. Snus: Frekvens vid 18 år. Fördelat på kön.

	Flickor		Pojkar		Totalt	
	(N = 69)		(N = 92)		(N = 161)	
	N	%	N	%	N	%
1. inte alls	57	83	46	50	103	64
2. ej dagl	12	17	24	26	36	22
3. ! 1 dosa/vecka			13	14	13	8
4. > 1 dosa/vecka			5	5	5	3
5. > 2 dosor/vecka						
6. > 3 dosor/vecka			2	2	2	1
7. > 4 dosor/vecka			2	2	2	1
Snusar dagligen	0	0	22	24	22	14

Snus: frekvens vid 18 år

Daglig snusare är ingen flicka vid 18 år (tabell 21) men 17% snusar ibland.

Bland pojkarna är en fjärdedel dagliga snusare (men de håller sig oftast inom måttliga gränser, max en dosa/vecka), en fjärdedel är då- och dåsnusare och hälften nyttjar alls icke medlet i fråga.

Samband mellan alkohol, narkotika, sniffning och tobak

För att belysa sambandet mellan olika typer av bruk och missbruk har interkorrelationer för några relevanta variabler beräknats.

.....
Drygt 10 % av ungdomarna är "trippelbrukare", dvs har mer än genomsnittlig alkoholkonsumtion samtidigt som de också provat på både sniffning och narkotika.
.....

Snus är den variabel som har det lägsta sambandet genomgående med övriga. Därefter följer rökning som har 6 icke signifikanta koefficienter. För övrigt finns dock många säkerställda samband och särskilt för flickorna är en del korrelationer påfallande höga; exempelvis korrelerar narkotika vid 18 år med total alkoholgram/mån vid samma ålder .73 och sniffning upp till 18 år med narkotika upp till 18 år .77 för flickor.

Vin uppvisar genomgående låga samband med andra variabler för pojkar men inte lika uttalat för flickor. Allra mest samvarierar öl och total alkoholgram/mån, vilket inte är så konstigt, då variabeln total alkoholgram till mycket stor del utgörs just av öl.

Ungdomar som både sniffat och provat narkotika uppgår till en fjärdedel av totala antalet. Ännu mindre grupper utgörs av dem som både provat narkotika och druckit mer än genomsnittligt samt av dem som både druckit över genomsnitt och sniffat. Drygt 1/10 av ungdomarna är "trippelbrukare", dvs har mer än genomsnittlig alkoholkonsumtion samtidigt som de också provat på både sniffning och narkotika.

Kommentar:

Vad bruk och missbruk av berusningsmedel och tobak angår kan vi konstatera att drygt en tredjedel

åtminstone någon gång provat narkotika. De flesta använde det som 15-åringar. Vid 18 år har 60 % slutat. 30 % har sniffat någon gång, sniffningen kulminerar i 14-årsåldern. Tobaksbruket tilltar däremot. Andelen som röker dagligen ökar från 29 % till 46 % från 15 till 18 år. Våra flickor röker mer än pojkarna, något som man ju tidigare också funnit i skolöverstyrelsens undersökningar. Redan vid 15 år röker 41 % av flickorna dagligen och vad cigarettkonsumtionen beträffar röker vid 18 år så pass mycket som en fjärdedel av flickorna mer än 10 cigaretter dagligen, detta trots den propaganda och upplysningsverksamhet som på senare år bedrivits. Medan flickorna dominerar när det gäller tobaksbruk, är det fortfarande så att pojkarna avgjort gör det, när det gäller bruk av alkohol.

Vårt intryck är att ungdomarna i sorgligt liten utsträckning är medvetna om alkoholens skadeverkningar till skillnad från sniffningens, narkotikans och rökningens. Det verkar som om de flesta anser att drickande är något naturligt. Här finns ett tydligt behov av ökad upplysningsverksamhet.

De resultat vi fått stämmer vad gäller alkohol och tobak ganska väl med andra undersökningar (SÖ) men direkta jämförelser är svåra att göra p.g.a. olikheter i undersökningarnas uppläggning. När vi kommer till narkotika och sniffning blir däremot bruket mer utpräglat i vår undersökning än i andra. Här måste man då hålla i minnet att SÖ-data baseras enbart på studerande ungdomar och vi vet att vid 18 år förvärvsarbetande ungdomar har haft större erfarenhet av narkotika än studerande. Därtill är SÖ-materialet hämtat från både stad och landsbygd medan våra ungdomar är från storstaden, där missbruk är vanligare.